

УДК 37.018.43:37.016:811.161.2
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-97-2>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ СУЧАСНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Омельчук Сергій Аркадійович,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
української і слов'янської філології та журналістики
Херсонський державний університет
omegas1975@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0323-7922

Степанова Марина Олегівна,
аспірантка кафедри української і слов'янської філології та журналістики
Херсонський державний університет
stepmarichka@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4201-502X

Мета розвідки – дослідити процес трансформації структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. Для досягнення мети використано такі **методи**, як: аналіз наукової лінгводидактичної літератури, теоретичне осмислення й узагальнення наукових засад досліджуваної проблеми; спостереження за дистанційним освітнім процесом на уроках української мови в гімназіях і ліцеях, аналізування дистанційних уроків української мови. У **результаті** дослідження сформульовано дефініцію дистанційного уроку української мови як форми організації процесу онлайн-навчання української мови, що передбачає віддалену взаємодію вчителя й учнів у синхронному й асинхронному режимах із використанням дистанційних технологій. Запропоновано відрізнити цей різновид уроку від онлайн-відеоуроку української мови – ролик інформаційно-пізнавального характеру, що імітує процес навчання української мови в межах штучно створеного комунікативного простору. Визначено відмінні ознаки відеоуроку (ютуб-уроку) й дистанційного (онлайн-уроку) уроку української мови за такими критеріями, як: доступність, адаптованість, тривалість, спосіб регламентування, зміст, режим проведення, наявність зворотного зв'язку. Виокремлено і охарактеризовано основні блоки дистанційного уроку української мови: інструктивний, моніторингово-діагностувальний, мотиваційний, інформаційний, комунікативно-консультаційний, узагальнювальний, контрольний, підсумковий. Спроектовано універсальну модель дистанційного уроку української мови. **Висновки.** Структура дистанційного уроку української мови не є реплікацією структури традиційного уроку, оскільки залежить не тільки від теми, типу й мети дистанційного уроку, а й регламентована особливостями застосування цифрових технологій (інтерактивними онлайн-дидактичними ресурсами), адаптованого розкладу та медичними вимогами безпеки (правилами й нормами) щодо освітнього середовища для ЗЗСО. На відміну від традиційного уроку української мови, елементами дистанційного уроку є не етапи, а структурні блоки, змістове наповнення яких, з одного боку, є менш ситуативним порівняно з етапами традиційного уроку, з іншого – більш варіативним, ніж наповнення онлайн-відеоуроку української мови. Проведення дистанційних уроків у синхронному режимі тривалістю 40–45 хвилин призводить до перевантаження як здобувачів освіти, так і вчителів, а отже, окремі блоки дистанційного уроку залежно від змістового наповнення необхідно організувати у синхронному режимі, а інші – в асинхронному.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційний урок української мови, онлайн-урок української мови, структура дистанційного уроку, структурний блок дистанційного уроку.

TRANSFORMING THE STRUCTURE OF A MODERN UKRAINIAN LANGUAGE LESSON IN THE CONTEXT OF DISTANCE LEARNING

Omelchuk Serhii Arkadiiovych,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department
of Ukrainian and Slavic Philology and Journalism

Kherson State University
omegas1975@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0323-7922

Stepanova Marina Olehivna,
Postgraduate Student at the Department
of Ukrainian and Slavic Philology and Journalism

Kherson State University
stepmarichka@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4201-502X

The purpose of the research is to study the process of transformation of the structure of a modern Ukrainian language lesson in the context of distance learning. To achieve this purpose, the following **methods** are used: analysis of scientific linguistic and didactic literature, theoretical understanding and generalization of the scientific foundations of the problem under study; observation of the distance educational process in Ukrainian language lessons in gymnasiums and lyceums, analysis of distance lessons of the Ukrainian language. As a **result** of the study the definition of a distance Ukrainian language lesson as a form of organizing the process of online learning of the Ukrainian language is formulated, which provides for remote interaction between teachers and students in synchronous and asynchronous modes using remote technologies. It is proposed to distinguish this type of lesson from an online video tutorial of the Ukrainian language – a video of an informational and educational nature that simulates the process of teaching the Ukrainian language within an artificially created communicative space. The distinctive features of a video tutorial (YouTube lesson) and a distance (online) Ukrainian language lesson are determined according to the following criteria: accessibility, adaptability, duration, method of regulation, content, mode of conducting, availability of feedback. The main blocks of the distance lesson of the Ukrainian language are highlighted and characterized, which are the following: instructional, monitoring and diagnostic, motivational, informational, communicative and consulting, generalizing, control, final. A universal model of the distance lesson of the Ukrainian language is designed. **Conclusions.** The structure of the distance lesson of the Ukrainian language is not a replication of the traditional lesson structure, because it depends not only on the topic, type and purpose of the distance lesson, but also is regulated by the features of the use of digital technologies (interactive online didactic resources), adapted schedule and medical safety requirements (rules and regulations) regarding the educational environment for IGSE. Unlike a traditional Ukrainian language lesson, the elements of a distance lesson are not stages, but structural blocks, the content of which, on the one hand, is less situational compared to the stages of a traditional lesson, and on the other hand, is more variable than the content of an online video tutorial of the Ukrainian language. Conducting distance lessons in synchronous mode lasting 40–45 minutes leads to an overload of both students and teachers, which means that individual blocks of the distance lesson, depending on the content, must be organized in synchronous mode, and others – in asynchronous mode.

Key words: *distance learning, distance Ukrainian language lesson, online Ukrainian language lesson, distance lesson structure, distance lesson structural block.*

Вступ. Закономірності функціонування загальної середньої освіти на сучасному етапі визначають не лише особливостями реформування галузі, а й такими викликами сьогодення, як:

- пандемія коронавірусної хвороби;
- робота у віддаленому доступі;
- використання дистанційних технологій тощо.

З огляду на зазначене галузеві методики навчання, зокрема й української мови, потребують уточнення, корегування й оновлення підходів, принципів, методів, прийомів, засобів навчання і форм орга-

нізації навчальних занять, незважаючи на те, що в новітній лінгводидактичній науці вже досить повно узагальнено й науково обґрунтовано теоретико-методичні засади сучасного уроку української мови. Зокрема, І. Кучеренко у своєму докторському дослідженні представила ідеї проєктування та реалізації сучасного уроку української мови з погляду компетентнісної й особистісно орієнтованої мовної освіти (Кучеренко, 2015). Подібні системні дослідження проведено і в методиці навчання української літератури: В. Шуляр теоретично обґрунтував та апробував у шкільній

практиці технологічні моделі для конструювання компетентісно діяльнісного уроку української літератури в основній і старшій школі (Шуляр, 2014).

Водночас у зв'язку із запровадженням у сучасній школі дистанційного (у синхронному та асинхронному режимах) і змішаного типів навчання постає проблема трансформації форм організації освітнього процесу, зокрема структури уроку української мови, що зумовлене насамперед необхідністю адаптувати традиційний методичний інструментарій до нових умов з метою надання здобувачам якісних освітніх послуг.

Аналіз наукових розвідок. У своїх попередніх дослідженнях ми охарактеризували мету, ознаки, зміст і методи модульного заняття (уроку) як інноваційної форми організації навчання української мови (Омельчук, 2000), спроектували урок у системі навчання української мови на засадах дослідницького підходу, у структурі якого виокремлено три основні етапи: настановно-мотиваційний, операційно-дослідницький і продуктивно-творчий (Омельчук, 2014).

Методику дистанційного навчання української мови розроблено й теоретично обґрунтовано ще в лінгводидактиці доковідного періоду. У 2016 році Г. Шиліна не лише ввела в науковий обіг поняття *онлайн-урок* (основна структурна одиниця дистанційного курсу, яка містить у собі навчальний матеріал і дає змогу керувати навчальною діяльністю учнів) (Шиліна, 2016: 90), а і спроектувала структуру дистанційно-очних уроків різних типів, узявши за основу розроблену О. Біляєвим класифікацію уроків (Шиліна, 2016: 93–98). Дослідниця довела, що кожен етап традиційного уроку може бути трансформований та адаптований до особливостей дистанційної організації освітнього процесу завдяки певним видам навчальної діяльності (ресурсам) на платформі Moodle. Структура дистанційно-очних уроків, розроблена Г. Шиліною, є орієнтовною, зберігаються їхні основні етапи, деякі з яких можуть об'єднуватися, змінюватися навчальні ресурси (залежно від типу завдань) (Шиліна, 2016: 97). Водночас зі стрімким розвитком цифрових технологій, системним запровадженням дистанційного і змішаного навчання з 2020 року у зв'язку зі встановленням карантинних обмежень у ЗЗСО структура дистанційно-очного уроку, запропонована Г. Шиліною, потребує подальшого уточнення й розроблення методичних рекомендацій щодо адаптування структури таких уроків до сучасних практик навчання української мови.

Дослідженню уроку української мови в умовах розвитку електронної лінгводидактики (вебтехнологій і цифрового освітнього середовища) присвячено низку наукових розвідок Г. Корицької (Корицька, 2014; Корицька, 2015; Корицька, 2016; Корицька, 2017; Корицька, 2019), яка вважає, що «сучасний учитель без особливих зусиль моделює віртуальний навчальний простір, використовує цифрові, веб, хмарні технології для посилення мотивації та активізації пізнавальної діяльності учнів, формування їхньої інформаційної культури, самостійної роботи з різними джерелами інформації, спільного вирішення дослідницьких (творчих) навчальних завдань тощо» (Корицька, 2017а: 35). Водночас, на переконання вченої, «натепер залишаються відкритими питання поєднання теорії і практики навчання української мови учнів із впровадженням такої дидактичної технології, яка б визначала особливості навчально-пізнавальної діяльності учнів в умовах розвитку електронного середовища, освітніх інновацій тощо» (Корицька, 2017б).

У методиці навчання української літератури доковідного періоду натрапляємо на термін *інклюзивно-дистанційний урок (заняття)*, який запропонував і науково обґрунтував В. Шуляр у монографії «Сучасний урок української літератури» (Шуляр, 2014). Такий урок учений-методист уважав однією з перспективних форм навчання дітей з особливими потребами, що мають обмеження у відвідуванні закладів освіти. До того ж В. Шуляр запропонував термін *дистанційний учитель літератури*, яким є «автор моделі співпраці під час віртуального уроку/заняття та реальної зустрічі за потреби й можливостей кожного, де посередником буде літературно-мистецький матеріал і ресурсні засоби комунікації» (Шуляр, 2014: 349).

З моменту встановлення в Україні карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, з'явилися методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання на різних рівнях здобуття освіти (Організація дистанційного навчання, 2020; Практики та підходи до дистанційного навчання, 2020), проте вони мають переважно загальний характер і не враховують особливості організації навчання конкретного предмета.

На етапі становлення перебуває вітчизняна лінгводидактика ковідного періоду, що має переорієнтуватися на оновлення насамперед методичних прийомів,

засобів навчання і форм організації навчальних занять. Аналіз публікацій, присвячених технології уроку в умовах змішаного й дистанційного навчання української мови, за останні три роки свідчить про відсутність системних досліджень з цієї проблеми. Окремим питанням методики навчання української мови із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій присвячено праці О. Горошкіної, М. Греб, С. Карамана, Г. Корицької, Н. Семенів, О. Чуприни.

Мета статті – дослідити процес трансформації структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. Для реалізації мети розвідки необхідно розв'язати такі **науково-дослідницькі завдання дослідження**: 1) уточнити зміст понять «онлайн-урок української мови» і «дистанційний урок української мови»; 2) виокремити відмінні ознаки онлайн-уроку й дистанційного уроку української мови; 3) змодельувати структуру дистанційного уроку української мови; 4) охарактеризувати особливості змістового наповнення структурних блоків дистанційного уроку української мови.

У процесі дослідження використано такі **методи**, як: аналіз наукової лінгводидактичної літератури, теоретичне осмислення й узагальнення наукових засад досліджуваної проблеми; спостереження за дистанційним освітнім процесом на уроках української мови в гімназіях і ліцеях, аналізування дистанційних уроків української мови.

Результати дослідження. Сучасні реалії визначають певні вимоги, що змінюють не лише зміст уроку, а і структуру його як основної форми навчання української мови як за традиційного, так і дистанційного або змішаного навчання. Водночас проблеми інтеграції дистанційного навчання в традиційну класно-урочну систему зумовлені тим, що методика проведення уроку української мови за умов дистанційної форми здобуття освіти натеper перебуває в процесі становлення й не має чіткого наукового обґрунтування.

Насамперед уточнимо зміст окремих понять.

Починаючи з 2020 року у науковій літературі лінгводидактичного спрямування, а також у мовленнєвій практиці вчителя-словесника можна натрапити на використання термінів «відеоурок (онлайн-відеоурок)», «ютуб-урок (YouTube-урок)», «онлайн-урок (онлайн-урок)», «дистанційний урок». Чи можна вважати їх синонімічними поняттями?

Відеоурок української мови – це ролик інформаційно-пізнавального характеру, що

імітує процес навчання української мови в межах штучно створеного комунікативного простору.

Дистанційний урок української мови – це форма організації процесу онлайн-навчання української мови, що передбачає віддалену взаємодію вчителя й учнів у синхронному й асинхронному режимах із використанням дистанційних технологій.

З огляду на запропоновані дефініції у сучасній лінгводидактичній науці можна виокремити два ряди повних (абсолютних) синонімів: 1) *дистанційний урок української мови й онлайн-урок (онлайн-урок) української мови*; 2) *відеоурок української мови, онлайн-відеоурок української мови та ютуб-урок (YouTube-урок) української мови*. Водночас терміни «дистанційний урок української мови» – «онлайн-відеоурок української мови», «онлайн-урок (онлайн-урок) української мови» – «ютуб-урок (YouTube-урок) української мови» належать до відносних (релятивних), які не є взаємозамінними.

Крім дистанційного уроку, для онлайн-комунікації у сучасному освітньому процесі рекомендовано застосовувати також відеоконференції, форуми, чати, блоги, електронну пошту, соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями й мобільні застосунки (Організація дистанційного навчання, 2020).

Виокремимо відмінні ознаки відеоуроку (ютуб-уроку) української мови й дистанційного (онлайн-уроку) уроку української мови (таблиця 1).

Якщо у структурі традиційного уроку української мови виділяють **етапи**, у системі модульної технології – **модулі**, що відтворюють, з одного боку, цілісний навчальний процес, з іншого – навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти, то дистанційний урок містить **блоки** – структурні елементи віддаленої взаємодії вчителя й учнів у синхронному й асинхронному режимах із використанням дистанційних технологій.

Зауважимо, що структура дистанційного уроку української мови не є реплікацією структури традиційного уроку. По-перше, зважаючи на технологізацію уроку у форматі дистанційного навчання, доречно говорити про істотну трансформацію структури його шляхом видозміни етапів як структурних елементів у блоки (таблиця 2). По-друге, змістове й операційне наповнення блоків дистанційного уроку залежить від його типу й мети, а часові межі визначаються санітарними нормами, розкладом та режимом проведення (синхронним/асинхронним).

Таблиця 1

Відмінні ознаки відеоуроку й дистанційного уроку

Ознаки	Відеоурок (ютуб-урок)	Дистанційний (онлайн) урок
За доступністю	Загальнодоступний 24/7 (розміщений на каналі YouTube, різноманітних освітніх платформах, наприклад, «Всеукраїнська школа онлайн», «На Урок» та ін.)	У закритому доступі (за окремим покликанням або запрошенням)
За адаптованістю	Універсальний (орієнтований на широке коло реципієнтів)	Персоналізований (розрахований на конкретну учнівську аудиторію)
За тривалістю	Неперервна тривалість переважно від 1 хв. (наприклад, експрес-уроки Олександра Авраменка) до 25–30 хв.	Неперервна тривалість 45 хв., з яких не більше 20–30 хв. (залежно від класу) із використанням технічних (мультимедійних) засобів навчання
За способом регламентування	Вільний (нерегламентований)	Регламентований розкладом, санітарними вимогами
За змістом	Змістове наповнення фіксоване	Змістове наповнення вчитель може видозмінювати залежно від сприйняття його учнями
За режимом проведення	Асинхронний режим проведення	Синхронний і асинхронний режим проведення
За наявністю зворотного зв'язку	Зворотний зв'язок є опосередкованим (переважно чат, коментарі, електронна пошта тощо)	Зворотний зв'язок між учнями й учителем є оперативним

Таблиця 2

Трансформація структурних елементів уроку української мови у системі дистанційного навчання

Структурні елементи традиційного уроку української мови	Структурні елементи дистанційного уроку української мови	Особливості змістового наповнення структурних блоків дистанційного уроку української мови
Організаційний етап	Інструктивний блок	QR-кодові покликання на відеоінструкцію чи відеоурок
Етап актуалізації опорних знань	Моніторингово-діагностувальний блок	Kahoot Quizlet
Етап мотивації навчальної діяльності	Мотиваційний блок	Складання хмари слів за допомогою сервісу Word Cloud Generation
Етап засвоєння нового матеріалу	Інформаційний блок	Презентації, відеоуроки (ютуб-уроки), робота з матеріалами підручника чи довідковою інформацією в асинхронному режимі, QR-кодові покликання на теоретичний матеріал, розміщений у навчальних чи довідкових виданнях
Етап застосування здобутих знань	Комунікативно-консультаційний блок (взаємодія здобувачів із учителем та між собою)	ZOOM-конференція з поділом на окремі зали, QR-кодові покликання на практичні завдання
Етап узагальнення і систематизації	Узагальнювальний блок	X-mind, mindmeister (колективне складання ментальної карти), робота з інтерактивною дошкою Padlet
	Контрольний блок	Socrative, Google-форми, quizizz.com
Рефлексія	Підсумковий блок	Mentimeter

Як видно з таблиці 2, структура дистанційного уроку української мови містить основні шість блоків, частину з яких залежно від змістового наповнення доцільно організувати у синхронному режимі, а іншу частину – в асинхронному. Це пов'язано з тим, що відповідно до Методичних рекомендацій «Організація дистанційного нав-

чання в школі» (Організація дистанційного навчання, 2020), а також згідно з вимогами Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я від 25 вересня 2020 року № 2205 (Санітарний регламент, 2020), проведення уроків у синхронному режимі за допомогою

ресурсів для відеоконференцій тривалістю 40–45 хвилин може призводити до перевантаження як здобувачів, так і вчителів. З огляду на зазначене необхідно здійснювати часовий перерозподіл у структурі дистанційного уроку: доречно частину уроку (20–25 хвилин) використати для відеопояснень, а іншу (25–20 хвилин) – для взаємодії та самостійного виконання завдань учнями, відводячи певний час для проведення руханок, гімнастики для очей тощо.

Створюють комунікативний простір для організації дистанційного уроку у синхронній взаємодії такі вебресурси, як Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Skype тощо. Для асинхронного режиму залежно від способів структурування змісту, реалізації тих чи тих методів і організаційних форм навчання української мови ефективно застосовувати платформи Moodle, ClassDojo, LearningApps.org.

Охарактеризуємо особливості змістового наповнення структурних блоків дистанційного уроку української мови.

Організаційний етап у структурі традиційного уроку української мови відповідає інструктивному блоку дистанційного уроку, у межах якого вчитель (до 5 хв.) ознайомлює здобувачів із алгоритмом роботи на уроці, а також особливостями користування тією чи тією платформою. Наприклад, за допомогою QR-кодів покликать на відеоінструкцію чи відеоурок, які мають бути розроблені вчителем або дібрані з урахуванням вікових особливостей учнів, а також рівня володіння ІКТ.

Структурні видозміни відбулися й на етапі актуалізації опорних знань, що за умов дистанційної взаємодії трансформувалися в моніторингово-діагностувальний блок (до 10 хв.), спрямований на з'ясування рівня засвоєння навчального матеріалу з попередньої теми, виявлення залишкових знань з певної мовної теми, можливих прогалин у знаннях учнів. Цей блок є підґрунтям для планування подальшої роботи. Використання застосунків Socrative, Kahoot і Quizlet дасть змогу оптимізувати час та одночасно оцінити рівень засвоєння теоретичних знань та сформованих практичних умінь і навичок усіх учнів, простежити індивідуальний прогрес кожного здобувача.

Мотиваційний блок, на який варто відвести не більше 5 хв., має на меті сформулювати в учнів стійку мотивацію до вивчення певної теми, унаочнити системні зв'язки між мовними явищами й обґрунтувати необхідність засвоєння матеріалу уроку. Цілковитим погоджуємося з думкою Н. Голуб, що для мотивування вивчення української мови потрібно намагатися кожному темі спрямо-

увати на ті вміння, які розвивають учня (Голуб, 2020: 7). Ефективними засобами навчання в межах цього блоку є сервіси, наприклад, для складання хмари слів Word Cloud Generation, вебресурс LearningApp та ін.

Стрижневим у структурі дистанційного уроку є інформаційний блок (до 15 хв.), під час організації якого необхідно враховувати, що в процесі онлайн-спілкування швидкість сприйняття навчального матеріалу учнями нижча, ніж в очному навчанні, а тому виникає необхідність перебудувати його, виділити найістотніше й подавати доступно й наочно. Особливого значення в цьому контексті набуває ілюстративний матеріал, який за умов дистанційної взаємодії стає більш легким у застосуванні за рахунок можливості демонстрації екрана вчителя, наявності в кожного учня відповідного гаджета та значної кількості готових розробок, доступних до використання. Умови реалізації інформаційного блоку дистанційного уроку визначаються з урахуванням адаптованого розкладу, санітарних обмежень, типу й мети уроку: у синхронному режимі доцільно використовувати презентації, ютуб-уроки, в асинхронному – роботу з матеріалами підручника чи довідковою інформацією, виконання завдань у гугл-класі або на інших вебплатформах.

Засвоєння матеріалу з використанням технологій дистанційного навчання передбачає варіативність у використанні засобів навчання:

- оприлюднення завдань, презентаційних блоків на сайті закладу;
- розміщення в Інтернеті (на гугл-диску) мультимедійних матеріалів (презентацій, відеороликів), які допоможуть здобувачам під час вивчення певної теми;
- надання учням переліку інтернетових джерел з активними покликаннями, що сприятимуть засвоєнню теоретичного матеріалу;
- використання програмних мультимедійних засобів (мультимедійних навчальних видань, мультимедійних презентацій, відеодемонстрацій, мультимедійних тренажерів, лінгвістичних мультимедійних систем, слайд-шоу, навчальних ігор, розміщених в Інтернеті, тощо), які дають змогу одночасно проводити мисленнєві операції з нерухомими зображеннями, відеофільмами, анімаційними графічними образами, текстом, мовним і звуковим супроводом, активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів (Чупріна, 2019: 7).

Основою організації комунікативно-консультативного блоку дистанційного уроку (до 10 хв.), що поєднує у собі особливості

двох етапів у структурі традиційного уроку (етап формування практичних умінь і навичок та етап узагальнення і систематизації знань), є налагодження й підтримка зворотного зв'язку, конструктивної комунікації між учасниками освітнього процесу, які спільними зусиллями забезпечують досягнення результатів навчання, визначених державними стандартами освіти. Цей блок може бути організований як у форматі ZOOM-конференції з поділом на окремі зали, так і за допомогою ресурсів для колективного складання ментальної карти (X-mind, mindmeister) та роботи з інтерактивною дошкою (Padlet), також доцільно використовувати месенджери Viber, WhatsApp, Telegram, що дають змогу не тільки швидко обмінюватись інформаційними повідомленнями, а й надсилати аудіо- та відеоматеріали, організувати аудіоконференції і в такий спосіб бути альтернативою електронній пошті, а також частково – ZOOM-конференціям. Зазначена можливість обміну аудіоповідомленнями стає у пригоді на етапі застосування здобутих знань під час виконання завдань комунікативного характеру (складання діалогів, усних розповідей тощо).

У процесі дистанційного навчання найбільш складним з погляду організації та дотримання принципу академічної доброчесності є контрольний блок дистанційного уроку. Складність для вчителя-словесника полягає в тому, що сучасні автоматизовані ресурси, призначені для перевірки знань учнів, на жаль, або не передбачають виконання завдань із відкритою формою (Socrative), або потребують абсолютного збігу з еталонною відповіддю (гугл-форми). Ураховуючи особливості навчання української мови, доцільно проводити певні види контролю (написання диктанту, усне й письмове переказування текстів тощо) за допомогою відеоконференції ZOOM з обмеженням надсилання виконаних робіт у часі. Для перевірки глибини засвоєння матеріалу доцільно використовувати стільниковий застосунок Socrative.

Завершальний (підсумковий) блок дистанційного уроку (до 5 хв.) передбачає отримання зворотного зв'язку, наприклад, через сервіс Mentimeter, рефлексію щодо проведеного уроку, інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

До найбільш ефективних форм роботи на дистанційному уроці української мови зараховуємо:

- додавання опорних конспектів із покликанням на навчальне відео, розміщене на ютуб-каналі, та перевірка знань із використанням гугл-форм;

- використання гугл-презентацій із налаштованим спільним доступом (кожен учень отримує копію і самостійно може редагувати завдання);

- відеоконференції ZOOM;

- асинхронне відеопояснення виконання завдань із використанням програми Bandicam;

- використання інтерактивних підручників для асинхронного пояснення нового матеріалу з урахуванням індивідуального темпу навчання;

- перевірка засвоєння учнями навчального матеріалу за допомогою гугл-форм, стільникових застосунків (Socrative, Quizlet), інтерактивних робочих аркушів із використанням сервісів Wiser.me;

- організація спільної роботи з учнями (проектна робота, пояснення навчального матеріалу, перевірка домашнього завдання, чат, командна робота) у синхронному або асинхронному режимі за допомогою віртуальної онлайн-дошки з використанням сервісів Miro, Conceptboard, Padlet, Jamboard.

Характеристика особливостей змістового наповнення структурних блоків дистанційного уроку, урахування сучасних тенденцій розвитку цифрової освіти, функціонування інтелектуальних дидактичних ресурсів у шкільній мовній освіті, системне застосування дистанційних форм навчання української мови дало змогу спроектувати універсальну модель дистанційного уроку української мови (рисунок 1).

Висновки. Структура дистанційного уроку української мови не є реплікацією структури традиційного уроку, оскільки залежить не тільки від теми, типу й мети дистанційного уроку, а й регламентована особливостями застосування цифрових технологій (інтерактивними онлайн-дидактичними ресурсами), адаптованого розкладу та медичними вимогами безпеки (правилами й нормами) щодо освітнього середовища для ЗЗСО. На відміну від традиційного уроку української мови, елементами дистанційного уроку є не етапи, а структурні блоки, змістове наповнення яких, з одного боку, є менш ситуативним порівняно з етапами традиційного уроку, з іншого – більш варіативним, ніж наповнення онлайн-відеоуроку української мови. Проведення дистанційних уроків у синхронному режимі тривалістю 40–45 хвилин призводить до перевантаження як здобувачів освіти, так і вчителів, а отже, окремі блоки дистанційного уроку залежно від змістового наповнення необхідно організувати у синхронному режимі, а інші – в асинхронному.

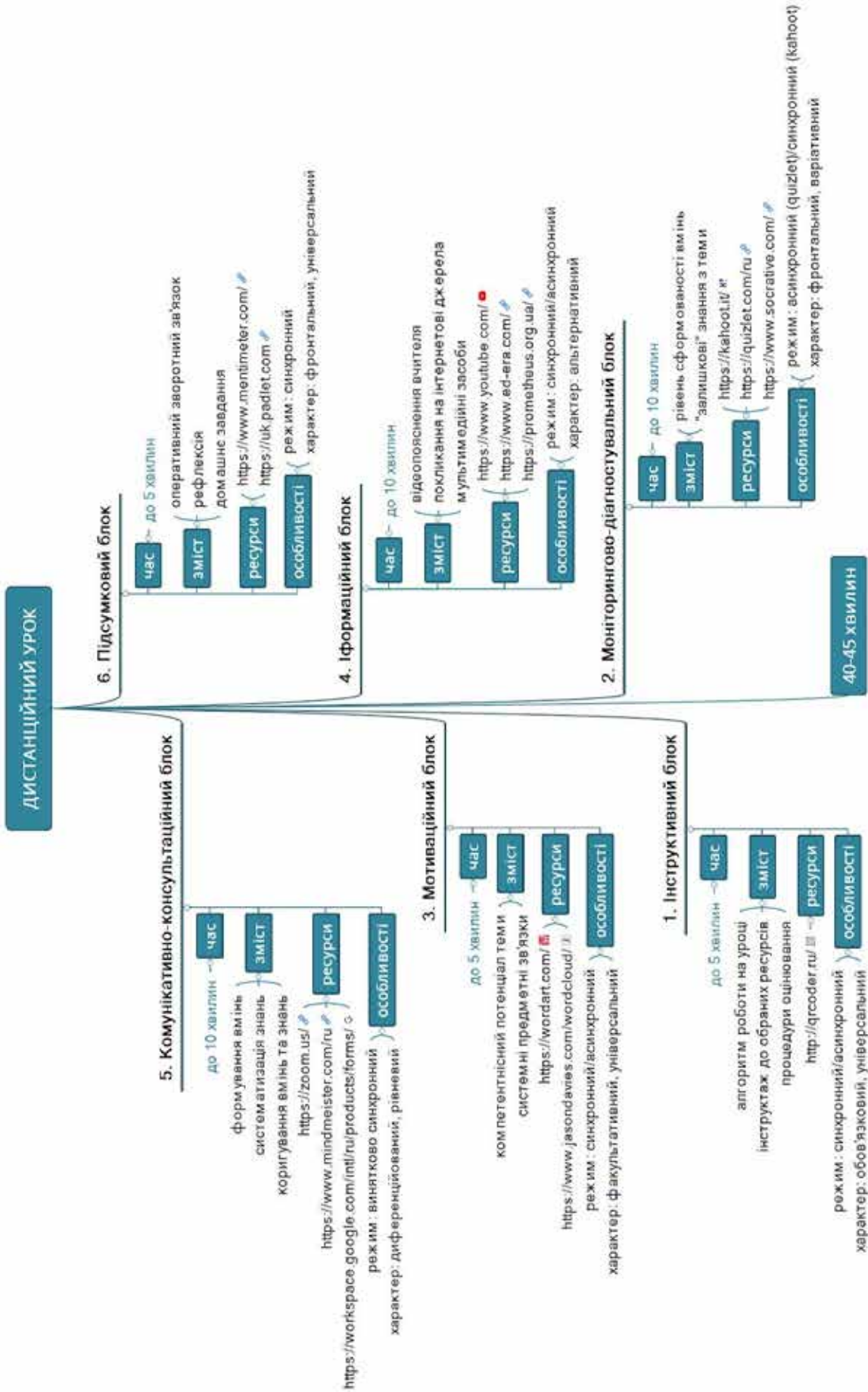

Рис. 1. Універсальна модель дистанційного уроку української мови

У розвідці запропоновано універсальну модель дистанційного уроку української мови, яка може видозмінювати свою структуру залежно від мети, характеру навчального матеріалу й типу навчального заняття. Розроблення моделей дистанційних уроків різного типу є **перспективою** наших подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голуб Н. Розвивальний потенціал уроку української мови в ліцеї. *Українська мова і література в школі*. 2020. № 6. С. 4–8.
2. Корицька Г. Дидактико-методичне моделювання уроку української мови на засадах діяльнісного підходу в умовах розвитку дигітального навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2019. № 10. С. 141–150. URL: <https://pedscience.spu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/16.pdf>.
3. Корицька Г.Р. Використання ІКТ у шкільному курсі української мови. *Матеріали V Міжнародного форуму «Особистість в освітньому просторі»*. 2014. № 1 (15). URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp15/1/koricka_tezi.pdf.
4. Корицька Г. Особливості навчання української мови учнів в умовах розвитку електронної лінгводидактики. *Українська мова і література в школі*. 2016. № 1. С. 14–17.
5. Корицька Г. Сучасний урок української мови в умовах розвитку хмаро-орієнтованих технологій. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2015. № 4 (57). С. 33–40.
6. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в дигітальному вимірі. *II International Scientific and Practical Conference "TOPICAL PROBLEMS OF MODERN SCIENCE"*, Польща, Варшава, 18 листопада 2017. URL: https://drive.google.com/file/d/1dfUPr-TzTARQtfyJRp_CDg-tWgyGvJ9/view.
7. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища. *E-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін*: колективна монографія / за заг. ред. Г.Р. Корицької, Т.М. Путій. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. С. 40–54. URL: <https://tinyurl.com/yckpnm8>.
8. Кучеренко І.А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Херсон, 2015. 44 с.
9. Омельчук С. Модульне заняття як інноваційна форма організації навчання: мета, ознаки, методи. *Педагогічні науки*: збірка наукових праць. Херсон: Айлант, 2000. Вип. 13. С. 246–252.
10. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. Київ: Генеза, 2014. 368 с.
11. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації / Міжнародний фонд «Відродження», ГО «Смарт Освіта», М-во освіти і науки України. 2020. 36 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>.

12. Практики та підходи до дистанційного навчання: рекомендації для вчителів / НУШ, ГО «Смарт Освіта». 2020. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyku-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/>.

13. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25 вересня 2020 року № 2205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>

14. Чуприна О.В. Методика розвитку мовлення учнів початкових класів із застосуванням мультимедійних засобів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2019. 22 с.

15. Шиліна Г.А. Методика дистанційного навчання української мови учнів основної школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2016. 300 с.

16. Шуляр В.І. Сучасний урок української літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2014. 553 с.

REFERENCES

1. Holub, N. (2020). Rozvyvalnyi potentsial uroku ukrainiskoi movy v litsei [Developing potential of the Ukrainian language lesson at the lyceum]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*, 6, 4–8 [in Ukrainian].
2. Korytska, H. (2019). Dydaktyko-metodychne modeliuвання uroku ukrainiskoi movy na zasadakh diialnisnogo pidkhodu v umovakh rozvytku dyhitalnogo navchannia [Didactic-methodological modeling of the Ukrainian language lesson on the activity-based approach in the development of digital educational environment]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. Sumy, 10, 141–150. URL: <https://pedscience.spu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/16.pdf> [in Ukrainian].
3. Korytska, H.R. (2014). Vykorystannia IKT u shkylnomu kursu ukrainiskoi movy [Use of ICT in the school course of the Ukrainian language]. *Materialy V Mizhnarodnogo forumu "Osobystist v osvithomu prostori"*. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp15/1/koricka_tezi.pdf [in Ukrainian].
4. Korytska, H. (2016). Osoblyvosti navchannia ukrainiskoi movy uchniv v umovakh rozvytku elektronnoi lnhvodydaktyky [Features of teaching the Ukrainian language to students in the context of the development of electronic linguistic didactics]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*, 1, 14–17 [in Ukrainian].
5. Korytska, H. (2015). Suchasnyi urok ukrainiskoi movy v umovakh rozvytku khmaro-orientovanykh tekhnolohii [A modern Ukrainian language lesson in the context of the development of the Cloud-oriented technologies]. *Informatyka ta informatsiini tekhnolohii v navchalnykh zakladakh*, 4, 33–40 [in Ukrainian].
6. Korytska, H. (2017). Shkilna movna osvita v dyhitalnomu vymiri [School language education in the digital dimension]. *II International Scientific and Practical Conference "TOPICAL PROBLEMS OF MODERN SCIENCE"*, Poland, Warsaw, 18 lystopada 2017. URL: https://drive.google.com/file/d/1dfUPr-TzTARQtfyJRp_CDg-tWgyGvJ9/view [in Ukrainian].
7. Korytska, H. (2017). Shkilna movna osvita v umovakh rozvytku elektronnoho navchalnogo seredovyscha [School language education in the context of the development of an electronic learning environment]. *E-learning u teorii ta praktytsi navchannia*

suspilno-humanitarnykh dystsyplin. Ivano-Frankivsk, 40–54. URL: <https://tinyurl.com/yckpms8> [in Ukrainian].

8. Kucherenko, I. A. (2015). *Teoretychni i metodychni zasady suchasnoho uroku ukrainskoi movy v osnovnii shkoli* [Theoretical and methodological basis of the modern lesson of Ukrainian language at school]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kherson: KSU [in Ukrainian].

9. Omelchuk, S. (2000). *Modulne zaniattia yak innovatsiina forma orhanizatsii navchannia: meta, oznaky, metody* [Modular classes as an innovative form of learning organization: purpose, features, methods]. *Ped. nauky: zb. nauk. pr.* Kherson, 13, 246–252 [in Ukrainian].

10. Omelchuk, S. (2014). *Navchannia morfolohii ukrainskoi movy na zasadakh doslidnytskoho pidkhodu: teoriia i praktyka* [Teaching Ukrainian Morphology in Aspect of Research Based Approach: Theory and Practice]. Kyiv : Heneza [in Ukrainian].

11. *Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli: metodychni rekomendatsii* [Organization of distance learning at school: methodological recommendations] (2020). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodychni%20rekomendazii/2020/metodychni%20rekomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> [in Ukrainian].

12. *Praktyky ta pidkhody do dystantsiinoho navchannia: rekomendatsii dlia vchyteliv* [Distance learning practices

and approaches: recommendations for teachers] (2020). URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannia-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> [in Ukrainian].

13. *Sanitarnyi rehlement dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Sanitary regulations for institutions of general secondary education]. 2020, September 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text> [in Ukrainian].

14. Chuprina, O. V. (2019). *Metodyka rozvytku movlennia uchniv pochatkovykh klasiv iz zastosuvanniam multymediinykh zasobiv* [The Methodology of Speech Development in Primary School Pupils by Means of Multimedia]: Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: Borys Hrinchenko University of Kyiv [in Ukrainian].

15. Shylina, H.A. (2016). *Metodyka dystantsiinoho navchannia ukrainskoi movy uchniv osnovnoi shkoly* [The technique of the Ukrainian language distance teaching the secondary school students]. Candidate's thesis. Kyiv: Borys Hrinchenko University of Kyiv [in Ukrainian].

16. Shuliar, V.I. (2014). *Suchasnyi urok ukrainskoi literatury* [The modern lesson of Ukrainian Literature]. Mykolaiv: Ilion [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.10.2021.

The article was received 07 October 2021.